



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historia Provinciæ Paraquariæ Societatis Jesv

Techo, Nicolas

Leodii, MDCLXXIII.

Cap. 22. Martini Arandæ vita.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38528

ipſius Utablamæ pertinax in Hiſpanos odium, adeò notabile, ut medio fermè ſæculo de uxorum & filiorum ſuorum captivorum redemptione, cum noſtris ducibus agere noluerit, ne commercium cum Hiſpanis quoquo modo habere videretur. Addebant, præcipitatione ſpem optimam corrupti poſſe. Non ſtatim fidentum Barbaris, ſed fidem eorum tempore probandam. Aganamoni negotium nondum maturum eſſe. Nondum finitimos omnes paci aſſenſiſſe. Cataiaianorum aliquot, poſt Valdiviæ colloquium, ad interiores populos confuſiſſe, ſparſiſſe que ſamam, quod dolosè Hiſpani paci vellent. Denique, in tantâ Sociorum Jeſu paucitate, è Republicâ bono non videri, ſi viri ſelectiſſimi tanto diſcrimini exponerentur. Contrâ, Valdivia, acerrimus pacis conciliator, quamvis periculum eſſe non diſſiteretur, Socios ſtatim mittendos arbitrabatur, aiens, ad Cataiaianorum conſeſſum ſe ſine comitatu & damno iſiſſe. Utablamem ultrò ſine armis ad armatum colloquium veniſſe, beneficium manumiſſi filii æſtimariſſe, pacem cum ſuâ factionis primoribus palam jurâſſe, Societatem Jeſu petiſſe, ſecuriſſe que diſſe; ſi nimiâ ſcrupuloſitate pericula rerum humanarum perpendantur, nuſquam heroïcis facinoribus locum fore. Id demum Jeſuiticum eſſe, diſcriminibus caput offerre, dum ſalus hominum, aut inſignis Dei gloria ageretur. Nobiliſſimas matronas & puellas dudum captivas, in media Barbarie, ſupplices Societati tendere manus, ut erepta turpiſſimorum mortalium libidini, reſtituantur patriæ, maritis, parentibus, & avitæ Religionis templis. Barbaris confidentiam oſtentandam eſſe, ne ipſi etiam diſſidere incipientes corruptant optima principia. Ad eos ſe, ut nuper ad Cataiaianos, lubenter iturum, ni officii ſui negotiis deſtineretur. Denique à Didaco Torres Arandam & Bechium, nuper ad ſe miſſos, ut in rebellium fines delati Regem Catholicum inſigni aliquo beneficio demererentur, & Evangelii viam aut ſermone, aut fuſo ſanguine ſternerent. Hæc Valdivia, cui Prætor, laudatâ Societate, quòd tanto periculo ſe obiectum irer, aſſenſit.

Valdivia
contra diſſe-
rit.

Valdivia
aſſenſit Præ-
tor.

CAPUT

XXI.

Martinus Aranda, Horatius Bechius & Didacus Montalvanus maſtatur.

Valdivia Sociis valedicit.

Et Prætor.

Socii à Licouram recipiuntur.

Ab Aganamone occiduntur.

TUSO

CAPUT

XXII.

Martinus Aranda vit.

DECRETA miſſione, dici vix poteſt, quantis lætitiis exilierint Horatius Bechius & Martinus Aranda, tantâ fortis compotes: quare ille, litteris ad Didacum Torres miſſis, immenſas gratias dedit, quòd ſe poſſimum tantæ rei exhibuiſſet. Dum ambo è regni metropoli abirent Sociis valedicentes, ſe ampliùs invicem non reſiſſuros, prælagiendo, diſertis verbis aſſerere. Nonâ Decembris, peracto Sacrificio, uterque cum Didaco Montalvanolaico, nuperrimè in Societatem aſſumpto, Utablamæ traduntur ducendi. Abeuntes Ludovicus Valdivia monuit, ut ſe egregio facinore Societati commendarent. Prætor cum cohortibus Regiis & frequenti nobilitate diu extra caſtrum honoris ergò proſequutus, non priùs rediit, quàm omnium oculis ſe ſubduxiffent. Ibant per abrupta montium & anfractus viarum, donec ad Utablamæ oppidum venirent: ibi eos ſtatim convenere è Purenis multi Caſiqui, tantâ oſtentatione benevolentia, ut pacis generale negotium planè conſectum putaretur. Alterâ die litteras ad Valdiviam dedere, quibus ex animi ſententia fluere omnia nupciabant, ſeque tam tutos eſſe, quàm ſi Toleti forent: & aliis litteris moncbant, miſſos jam eſſe nuncios ad ſingulas Barbarorum factiones, ut ad condictum generale colloquium gentis Primores convenirent; ſpemque proximam eſſe ſtimandæ pacis. Sed quinto poſtquam à Prætoris diſceſſerant die, Aganamone cum numeroſo perduellium equitatu Licouram inſectus, nequicquam cum ſuis municipibus reluctantè Utablamæ, occiſis aliquot Ullmenis paci ſaventibus, ferociter expoſtans pellicum ſuarum detentionem, in Socios nihil reluctantes inſolat, opprimique. Omnibus capita primùm clavis contuſa ſunt, mox variè machæris & lanceis ſavitum in corpora. Sic glorioſi pugiles, quòd negaſſent pellices Barbaro reddi poſſe, debitam pretioſe morti coronam decimâ quartâ Decembris anno milleſimo ſexcenteſimo duodecimo adepti ſunt.

MARTINUM Arandam, Villaricæ ab rebellibus deſtructæ, in Chileno regno natum, commendabat ſanguinis nobilitas, quâ proximè Ludovicum Valdiviam attingebat. Is in patria diu honorarius miles tutmæ equitum præfectus

arma tulerat, donec extra patriam novæ Colonix ductor Riobambensem Præfecturam à Peruvia Prorege acciperet. In qua administranda egregio facinore se Regi probavit, tumultuoso homine novas res machinante, & Provinciam ad defectionem sollicitante, comprehenso atque ad Proregem transmissio. Præterea immortalitatem nominis, tradito Riobambensibus nobilissimo stemmate, consequutus est. Rem memorabilem non pigebit enarrare. Convenerant cum Martino Aranda Præfecto frequentes cives in templum facienti Sacerdoti adstituri, qui cum pro more Venerabile CHRISTI CORPUS populo adorandum genu flexus sublevasset (horreo dicere) hæreticus homo, nescio unde emerfus; instigante in Christum odio, ex abrupto in Sacerdotem involat, Hostiam Sacro-sanctam rapit, in partes discerpturus. Horruere quotquot cum Præfecto cives aderant enormitate intentati facinoris, & ense quam consilium, in repentino casu, promere promptiores, strictis gladiis in ipsa Ara monstrum hominis perfodiunt, donec constaret expirasse. Quia in re illud memorabile contigit, quod ex innumeris pœnè vulneribus, quamdiu cadaver in templo remansit, ne gutta quidem sanguinis profluxerit. Sed mox extractum quâ data porta ita ebullit, ut quot erant vulnera, tot cruoris scaturigines viderentur: nolente nempe Cælo id templum effusione sanguinis inter profana haberi, cuius Aram Riobambenses cives Hispanâ prorsus pietate expiaverant. Porro ad æternam tanti facti memoriam Martinus Aranda Præfectus statuit, ut urbs nova deinceps pro stemmate; Hierothecæ CORPORIS CHRISTI effigiem, & infra illam cadaver hæretici hominis multis ensibus perfossum haberet. Quod stemma Marchio Caniense Peruvia Prorex æternam piæ urbi esse voluit. Publico huic facinori addam felicem Arandæ dexteritatem, quem cum æqualibus equestri cursu certantem effrenis equus ex insperato in eam partem rapuit, ubi campus in ingentem hiatum apertus præcipitium ostentabat, proclamabatur ab omnibus de scilicet vita: sed is incitarum equi impetum ingenti saltu hiatum prævertentis imperterritus sustinuit, equoque domito incolumem se spectantibus stetit; eo majori plausu, quo hominem pluribus laudibus propè funeraverant. Si famam spectantes, nullus in Peruvia equitum velitationibus Arandâ præstantior erat. Quare Proregi charus, per felices vulgi admurmurationes gradum sibi faciebat ad ampliores honores: cum se à Deo ad animi curam, susceptâ ex vago concubitu prole, graviter neglectam, retrahi sensit, vocem Divinam sequutus, Prorege ægerimè annuente, Societati se mancipavit. Tyro-nem ipse Prorex honoris ergo invisit: à quo didicit eum longè felicius equitate, quem gratia Dei portat, quam qui phalero equo vectus honorum præcipitia sectatur. Expletò tyrocinio, inter rerum externarum coadjutores mereri ambiens repullam passus est. Triginta trium annorum vir, iussus Latinitati studere, ita se præstitit, ut majorem laudem inter pueros, quam in gesto olim Magistratu, meteretur. Sacerdotio ornatus, cum Michaële Urrea ad Chunchos, montanos Peruvia Indos, crudelitate insignes, destinatus, trucidato à Barbaris socio, per difficillima itinera ægrè in tutum se recepit. Evitato periculo, ob peritiam Chilenz linguæ in patriam amandatus, talem inter Hispanos & Indos se præbuit, qualem triumpho avidum decebat. Cum ei aliquando Mandibulæ pars malè affecta reseccanda foret, inter cruciatus ita duravit animo, ut ne quietitatem quidem ederet, orisve hilaritatē mutaret. Quâ tolerantia prælusisse toleratæ pro Christo morti dicerem, nisi illustriora Martyrii imitamenta edidisset, dum homo præfervidus & vehemens, nativo iræ igne violenter represso, ita animi motus composuit, ut Religioso homini indecoros impetus impofterum nullos proderet. Præter has virtutes in Martino eminuere sui castigandi studium, magna cum Deo familiaritas, de omnibus benè merendi desiderium, & singularis Indos juvandi cupido. Quibus dotibus gradum spiritualis coadjutoris in Societate, & in Cælo inter heroës amplissimum locum est adeptus. Alegambe fusè describit nostri Martini ad Chunchos frustratam expeditionem, & ut in perversæ nationis adeundæ conatu ab comitibus, viarum asperitate & portentosa fluminum trajectione deterritis, desertus fuerit. Ut in itu & reditu Zupimarim, rapidissimum flumen, octogies incredibile labore vado transierit. Ut ab torrente raptus, ad scopulos allisus, & alia vitæ pericula ab viperis, tem-

*Ejus militia.**Præfectura.**Riobambensium stemmatis origo.**Aranda equestris dexteritas.**Tyrocinium Religiosum.**Studia.**Ad Chunchos expeditio.**Magnanimitas.**Cætera virtutes.*

pestatibus, solitudine, fame, & morbo adiecit. Quæ omnia non parùm faciunt ad Apostolici viri commendationem.

CAPUT

XXIII.

De Horatio
Bechio &
Didaco
Montalvano
quædam
memorabi-
lia.

Horatii
Bechii
necia
præsentio.

Cum Alex-
andro Septimo
affinitas.

Montalvani
patria.

Absinentia.

Cadavera
triduo à mu-
scis & avi-
bus intacta.

CAPUT

XXIV.

Quatuor So-
cietatis fe-
des stabili-
tur sumpti-
bus Regiis.

1613.

Ludovicus
Valdivia
vindictam
prohibet.

Conceptionis
sedes.

Nonaginti
baptizan-
tur.

Araucana
sedes.

Levo ca-
strum.

HORATIUM Bechium nobilem Senensem, Episcopi germanum fratrem, Hornabant Virginitas totâ vitâ conservata, erga Virginum Reginam amor, zelus animarum, precandi studium, necnon scientia multiplex, prudentiaque adeo singularis, ut summis provinciæ muneribus etiam tum juvenis omnium votis destinaretur. Magnâ contentione ab Didaco Torres Provinciali missionem ad Araucanos flagitavit, ne vocationi Divinæ obniti videretur: in Italia namque adhuc versanti cœlitus injecta martyrii spes, adeo certa, ut vix de futuro eventu dubitaret. Anno hujus sæculi quarto ex Europâ cum Didaco Torres in Peruviam navigavit, Litteris sacris Limæ non sine laude informatus, cum eodem per Tucumaniam ad Chilense regnum inmensis circuitu ductus, tanta quanta narravimus, inter amicos Indos & rebelles patravit, usque dum, fuso Sanguine, spem cœlitus datam firmaret. Nostrium Horatium non ita pridem illustravit imago Alexandro Septimo Pont. Maximo cum eleganti carmine eo præsertim nomine dicata, quod utriusque familiæ mutuâ affinitate illigata dicantur. Tantis Heroibus additus est Didacus Montalvanus, Mexici in nova Hispania Hispano genere natus, ex Chilensi milite, post annuam in humilibus culinæ, cellæ penariæ, & Sacrarum servitiis periculationem, Jesu Socius factus, sexto tyrocini die rarâ felicitate triumphum meritus est. Dum in exercitu Regio stipendia faceret hoc solemnè habuit, quod numquam adduci potuerit, ut Quadragesimali tempore carnes, eò loci & temporis Regiis militibus legitime concessas, esicaret, pane subcinericio, nullo alio pulmento addito, contentus. Tria cadavera occisorum Sociorum in summis caloribus per triduum nec muscæ, nec aves carnivoræ attigere, donec Valdivia adnitente ad Levo Hispanorum castrum transferrentur. Biennio post ad Conceptionis urbem deportata, nostro in Templo, ad principis aræ latus, cedrina Lipsanthea intus & foris aureo panno inducta, honorificè deposita sunt. Sic novellæ Provinciæ fundamenta Sanguine consecrata fuere, & Socii, exemplo animati, ubique grandia heroicæ virtutis vestigia impressere.

CÆDE peractâ, pacis negotium disturbatum est: nam pleræque factiones, quamvis innocentes, verecundiâ abalienati, ultionis metu iterum pro hostibus se gessere. Cataraiaborum octo millia in amicitia perferere. Hispani contra bello vindicatum ire avebant Sociorum neces: sed Valdivia restitit, volens adhuc servari decretum Regis de non offendentis hostibus, in quorum sinibus quatuor Societatis sedes Vicariâ ab Provinciali potestate acceptâ stabilivit: nam Rex Catholicus in singularum sedium levamentum mille ducatos annuatim numerari jusserat, & Sociorum, partim ex Hispaniâ, partim è Peruvia advectorum manipulus præstò aderat: ex quibus Sociis sequentibus temporibus eminuere Rodericus Vasquius, Peruvix non ita pridem Provincialis, Gaspar Sobrinus Quitensi Provincialatu persunctus, Vincentius Modolellus Chilensis Vice-provincialis, Augustinus Villaza divinis illustrationibus maximè clarus. Prima sedes, cui deinde, aucto Sociorum numero, Collegii jura concessa sunt, in Conceptionis maritimâ urbe posita est. Unde egressi per vices quinque Socii, circumjacentes regiones, Indorum vicis frequentes, æquali fructu ac labore lustrabant. Ludovicus Valdivia trecentos, Socii alii sexcentos, ex pervacaciissima gente anno hujus sæculi decimo-tertio baptizare. Apud Araucanos temporaria sedes in perpetuam etiam mutata est, in qua singulis Dominicis diebus viginti trigintave Barbari Baptismum suscipiebant, plerumque cum festivissimo arcis apparatu, bombardarum explosione, & templi spectatissimo ornatu, ut nempe feroces homines Sacramentum à se susceptum magis æstimarent, & Ethnici popularium suorum honore allecti in eandem sortem filiorum Dei adoptari amarent. Arx Hispanorum altera est, quam Levo vocant: huic arci unus ex Araucanis Sociis perpetuò aderat, Prætoris rogatu, deficiente alio Sacerdote, aliquot Indorum millibus atque Hispanis militibus operam navaturus: præterea

iidem